

Miltä työttömyys tuntuu?

TVY keräsi loppukeväästä kokemuksia työttömyydestä sähköisen kyselyn avulla. Kyselyllä selvitettiin, millaisena työttömyysaika on koettu, miten työttömyys on vaikuttanut vastaajien elämään, miten muut ihmiset ovat suhtautuneet vastaajien työttömyyteen sekä millaista tukea nämä ovat jääneet kaipaamaan. Taustatietoina kysyttiin vastaajan ikä, sukupuoli, työttömyysajan pituus sekä koulutustausta.

Vastauspyyntöjä lähetettiin sosiaalisessa mediassa ja TVY:n jäsenyhdistysten kautta. Vastauksia saatiin lyhyessä ajassa kasaan n. 60. Vastaajat olivat iältään 25–63-vuotiaita ja yli kaksi kolmasosaa vastaajista oli naisia. Koulutustausta vaihteli peruskoulusta aina tohtorin tutkintoon saakka ja työttömyysaika viikoista useampaan vuoteen.

Turhautumista ja tulevaisuuden valottomuutta

Suuri osa vastaajista kertoi kokeneensa työttömyysajan turhauttavana ja masentavana. Moni kertoi hakeneensa todel- la paljon töitä, mutta tuloksetta. Osa oli kokenut nöyryytyksen, ulkopuolisuuden ja huononmuuden tunteita. Osa ahdisti yksinkertaisesti tylsyyttä ja tekemisen puute. Useampi kertoi kaipaavansa arkipäiviin rytmiä.

”Masennusta, toisen maan kansalainen, eriarvoinen, köyhä...” (M, 62 v., kaupallinen koulutus)

”Työttömyys raastaa hermoja, aamulla miettii miten tämänkin päivän rakentaisi. Ajattelen että töissä olin 8 tuntia päivässä 5 päivää viikossa, työttömänä olen 7 vrk viikossa.” (M, 44 v., ammattikoulu)

”Työn ja levon vaihtelu jää pois, elämä tylsää harmaata 'ei mitään!'” (N, 52 v., yomerkonomi)

Työttömyyden takia myös tulevaisuus saatettiin nähdä valottomana ja epävarmana. Työttömänä on vaikeaa suunnitella elämää eteenpäin.

”...on jatkuva huoli siitä, että elämä menee ohi.” (N, 34 v., KM)

”Kokonaisuutena elämä tuntuu olevan tauolla ja pysyvyyttä/ennustettavuutta ei ole. Alkaa hiipimään pelko siitä, että tilasta tulee pysyvä ja unelmat ovat alkaneet kadota.” (M, 33 v., liseniaatti)

”Työttömyysaika kuvaavat parhaimmin ahdistus tulevaisuuden valottomuudesta, elämän epävarmuudesta & seisah- tuneisuudesta ja kykenemättömyys suunnitella mitään sellaisia asioita, joita nuoren aikuisen elämään saataisi kuulua.” (N, 26 v., YTM)

Myös työttömyyden yhteiskunnallinen näkökulma nostettiin esiin muutamassa vastauksessa.

”Itselleni työttömyys ei ole henkilökohtaisesti suuri ongelma, mutta yhteiskunnan kannalta koen sen järjettömäksi, koska olen työkykyinen ja minulla on paljon osaamista ja tekisin mielelläni vaikka osapäivätyötä. Samaan aikaan on paljon ihmisiä, jotka uupuvat työtaakan alle...” (N, 33 v., Amk)

Ikä työllistymisen esteenä

Yli 45-vuotiaiden henkilöiden vastauksissa oli toistuvana teemana vaikeus työllistyä iän vuoksi. Moni varttuneempi piti työllistymisnäkömiään varsin toivottomina.

”Ikääntyneenä on vaikeampi työllistyä. Vaikka pääsisi haastatteluihin saakka, otavat nuoremman. Kokemuksella ei ole painoarvoa. 'Kelpaamattomuus' ei kohenna itsetuntoa...” (N, 49 v., maisteri)

”Tämän työttömyyden aikana on kyllä selkeästi jo tullut esiin se, että ei tämän ikäisiä enää töihin oteta.” (M, 54 v., ammattikoulu)

Toisaalta työttömäksi jäämisessä vanhemmalla iällä nähtiin myös lohdullinen puoli.

”Olen ymmärtänyt, miten kiitollinen saan olla hurjan pitkästä ja monipuolisesta työurastani. Minua on "pyydetty töihin" ja olen aina saanut haluamani työtehtävän. Nyt on vain annettava tilaa nuoremmille ja toivottava, että mahdollisimman moni suomalainen ammattiin valmistuva nuori saisi töitä. Minun ikäpolvelleni työ/työn saanti oli itsestäänselvyys.” (N, 61 v., opistotason peruskoulutus + ammatillinen lisäkoulutus)

Rahan puute rajoittaa

Valtaosa vastanneista toi esiin rahan vähyden ja siitä aiheutuvat lieveilmiöt. Jotkut vastanneista ovat joutuneet laskemaan rahansa hyvin tarkasti, jotta ne riittävät ruokaan ja laskuihin. Harrastuksiin, matkoihin ja illanviettoihin ei ole varaa niin kuin ennen, mikä on vaikeuttanut sosiaalisen verkoston ylläpitämistä. Myös terveyspalveluiden heikentymistä työssäkäyvään verrattuna harmiteltiin.

”Aiheuttanut eristäytyneisyyttä. Ja kun ansiosidonnainen loppui ja aloin saada KELAn työmarkkinatukea niin erakoituminen sen kuin kasvoi. Sillä KELA:n rahalla kun ei edes pysty ostaman ruokaa kunnolla.” (N, 58 v., yomerkonomi)

” Se on vähentänyt sosiaalisia kontakteja, ryhmään kuulumisen tunnetta, ihmisarvoa, rahaa ja rahan käyttöä, mahdollisuuksia osallistua mihinkään tai käydä missään. Joudun yhä/taas ottamaan rahaa vastaan vanhemmiltani, en voi auttaa lapsiani heidän tiukassa rahatilanteessa, joudun pyytämään ystäviltäni bensarahaa jos kuljetan heitä jonnekin, en voi harrastaa mitään maksullista. Välillä jätän hankkimatta lääkkeitä tai käymättä hammaslääkärissä tai vaihtamatta silmälasit, kun ei vaan ole varaa. Puhumattakaan kampaajista, hieronnoista, vaatteista ym. ”turhasta”. (N, 56 v., FL)

Jotain hyvääkin

Osa vastaajista suhtautui työttömyyteen hieman myönteisemmin. Työttömyyden myötä oli tullut enemmän aikaa harastuksille ja lapsille. Jotkut vastaajista kertoivat, että työttömyys on antanut myös aikaa hankkiutua eroon aieman työn aiheuttamasta väsymyksestä ja pohtia tulevaisuuden suuntia.

” Olen kokenut siinä [työttömyydessä] kaiken mahdollisen. Häpeää, elämästä sivuun jäämistä, pelkoa jne. Mutta myös mahdollisuuden tehdä inventaariota, uudistua, kyseenalaistaa kaikki. Mahdollisuus palautua väsymyksestä ja hakea uutta. Työttömyys voi antaa paljon hyvää. Kaikki riippuu henkilön elämäntilanteesta ja asenteista. Asiat voi nähdä monin eri tavoin.” (N, 49 v., graafinen suunnittelija)

Ympäriältä ymmärrystä ja ymmärtämättömyyttä

Ilahduttavan suuri osa vastaajista koki, että muiden ihmisten suhtautuminen työttömyyteen on ollut ymmärtäväistä. Monilla alueilla työttömyys on ollut niin yleistä, että sitä ei ole hämmästelty. Useilla oli entisiä työkavereita tai

muista ystäviä samassa veneessä. Erityisen hyvin tilanteen ovat vastaajien mukaan ymmärtäneet ne henkilöt, joilla on itsellään tai lähipiirissä kokemusta työttömyydestä.

” Tosi ymmärtäväisesti. Sukulaisia ja ystäviä lomautetaan tai osa-aikaistetaan kokoajan. Ei tämä tilanne koske vain minua. Tosin työssäkäyvät tuttavat eivät ymmärrä miksen vietä vapaa-aikaani ”lomailleen” tai miksen voi lähteä juhlimaan. Harvalla on kokemusta tilanteesta, jossa kaikki raha menee kädessä suuhun.” (N, 25 v., medianomi/Amk)

Toisaalta kävi myös ilmi, että moni on kohdannut ihmisiä, jotka tuntuvat pitävän työttömyyttä tavalla tai toisella työtömän omana syynä.

” On se joukko, jota työttömyys ei ole koskettanut henkilökohtaisesti tai sivunnut läheltä, kuten perheenjäsenen tai ystävän työttömyys. Tämä joukko ajattelee kaikkein herkimmin, että työttömyys on työtömän oma valinta ja oma syy. Vain työtön itsessään on syyllinen tilanteeseensa. Tekeväillehän töitä löytyy jne.” (N, 26 v., YTM)

Monenlaista tukea kaivataan

Kun kysyttiin, millaista tukea työttömät ovat jääneet kaipaamaan, vastauksia tuli laidasta laitaan. Jotkut kaipasivat uraohjausta, jotkut parempaa rahallista tukea. Moni kaipasi yhteisöllisyyttä ja sosiaalista tukea.

” Yksinäisyys on tosi iso juttu. Että olisi ystävä, jos vaikka tartteis apua. Vois itekin sitten auttaa vuorollaan ja voimien mukaan.” (N, 56 v., yo-merkonomi)

” Sosiaalisia kontakteja ja kanssakäymistä. Työtömän elämä ei ole vain työnhakua, sisältöä on oltava muutakin, mutta sitä voi olla vaikea hakea tai keksiä.” (N, 28 v., korkeakoulu)

Myös kevyempää byrokratiaa ja parempaa suhtautumista työttömiä kohtaan kaivattiin. Eräs vastaajista kertoi, että olisi tarvinnut kriisiapua työttömyyden osuessa omalle kohdalle. Myös työterveyshuollon kaltaista palvelua kaivattiin.

” Työttömät tarvitsisivat jotain työterveyshuollon kaltaista palvelua. On odotettavissa, että työttömyys masentaa. Jos ei ole kokenut masennusta aiemmin, voi sitä olla vaikea tunnistaa ja hakea apua. Olisin kaivannut myös jotain opo-tyylistä toimintaa, kun en tiennyt mihin kouluun hakea tai pitäisikö lähteä työkkärin koulutuksiin... Työkkäristä on vaikea saada mitään palvelua kun on niin kamalat jonot.” (N, 25 v., Amk)

Toisaalta moni vastaajista ei joko osannut mainita, millaista tukea on jäänyt kaipaamaan tai kertoi olevansa tyytyväinen esimerkiksi lähipiiriltä ja TE-toimiston virkailijalta saamaansa tukeen. Useampi vastaajista kertoi myös saaneensa arvokasta tukea työttömien yhdistyksistä.

” Päinvastoin olen saanut tukea, ja henkilö, kenen kanssa olen asioinut työvoimatoimistossa, on äärimmäisen kannustava ja kokonaistilanteen ymmärtävä.” (N, 45 v., Amk)

Työttömyyskokemuksia esille sosiaalisessa mediassa

TVY tahtoo tuoda työttömien äänen esille, jotta yksilölliset kokemukset ja tarpeet eivät hukkuisi massaan. Tämän vuoksi järjestämme sosiaalisessa mediassa elokuun aikana Työttömyys tuntuu -kampanjan. Kampanjan aikana julkaisemme TVY:n Twitter- ja Facebook-tileillä otteita kyselyn vastauksista. Kampanjan aihe-tunniste on #työttömyystuntuu. Samalla aihetunnisteella voi halutessaan julkais-ta omia tuntemuksiaan työttömyydestä.

Minna Honkanen
TVY:n hankkeistaja